

Bătăliile postmodernismului românesc: Ion Bogdan Lefter – „Postmodernism. Din dosarul unei «bătălii» culturale”

Ștefan BAGHIU

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
“Lucian Blaga” University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts
Personal e-mail: stefan_baghiu@yahoo.com

The Battles of Romanian Postmodernism

This article debates the status of one of the central thinkers on postmodernism in Romanian culture, Ion Bogdan Lefter. His works hold an important role in the making of Romanian contemporary views on postwar literature, since his engagements have often discussed the big picture of Romanian poetry and fiction when entering a postmodern era, but they have also been interpreted as forms of *parti pris* for the young literary generation of the 80's. Influenced by writings of Ihab Hassan or John Bart, Lefter tried to reorganize Romanian literature from the perspective of its ability to integrate the new postmodern condition and through the permanent local obsession for synchronicity to the West. By doing so, he created categories of postwar literature highly acknowledged until today. Still, his portrait as a literary theorist and critic is defined today by his lack of continuity: this article argues that by only defending the 80's generation of writers, his theories have neglected the continuum of ethics and literary policies that can still be discussed as part of a so called Romanian postmodernism.

Keywords: postmodernism, avant-garde, 80's generation, postwar literature, synchronicity, criticism, neo-modernism

---

Una dintre problemele fundamentale ale postmodernismului autohton a fost, dacă nu neapărat de la începuturile dezbaterii conceptului (anii '80), măcar odată cu schimbările social-politice de după 1989, stabilirea unui raport concret între ceea ce teoria occidentală analizează ca *background* social postmodern (noile transformări ale societăților postindustriale) și situația spațiului românesc din acea perioadă. Nu e de mirare că majoritatea studiilor românești dedicate conceptului, dincolo de a încerca să stabilească marginile și caracteristicile fundamentale ale unei etici/estetici postmoderne, au fost inițial nevoite să poarte bătălii secundare (auxiliare): înainte de preluarea și discutarea unor teorii occidentale încă foarte aprinse (dacă luăm în calcul faptul că două cărți fundamentale ale spațiului vestic cu referire la condiții ale postmodernității apar în 1991 și 1998 – mă refer la Frederic Jameson – „Postmodernism, or the Cultural Logic of Late

Capitalism” și la Perry Anderson – „The Origins of Postmodernity”), teoreticienii români s-au găsit în situația de a revizita întreaga literatură postbelică – o demonstrează chiar dosarul Caietelor Critice din 1986, probabil cel mai discutat document autohton cu privire la situația conceptului. De aici probabil și reproșurile unui Ciprian Șiușea referitoare la inexistența explicațiilor convingătoare cu referire la postmodernism ca „românesc specific” sau „postmodernism multinațional” (referindu-se la conceptul central al volumului din 2000 dedicat conceptului de către de Ion Bogdan Lefter)¹.

Însă, urmărind această logică revizionistă, întreaga dezbateră asupra postmodernismului românesc poate fi citită ca o încercare de a reface genealogii, de a reorganiza curente literare postbelice în favoarea (sau, deseori, în defavoarea) unor generații literare (sau chiar împotriva împărțirii generaționiste). De aceea, volumul lui Ion Bogdan Lefter, „Postmodernism. Din dosarul

Ion Bogdan Lefter

Sursă foto: <https://florinlazarescu.files.wordpress.com/2010/12/ionbogdanlefter.jpg>

unei „bătălii” culturale”, are de la început datele unui document de epocă². Pentru că alura pe care conceptul începe să o aibă în România, chiar de la infiltrare, domină mai toate tendințele alternative ale momentului.

Principalele caracteristici ale discursului critic *à la* Bogdan Lefter, din acest punct de vedere, sunt determinate de scopurile dezbaterilor: pentru criticul bucureștean, a discuta postmodernismul înseamnă a clarifica, în primul rând, metodologia locală a curentului. Astfel, unul dintre cele mai importante eseuri ale volumului este cel în care Lefter rediscută literatura promoțiilor '60 și '70 (și folosesc acest concept de „promoție literară” pentru a-l evita pe cel de „generație literară” pe care autorul studiilor îl va respinge permanent, preferând oferta largă a teoriilor unui Tudor Vianu, unde o generație literară acoperă o durată mai lungă de timp, de aproximativ treizeci de ani³), tocmai pentru că, prin reevaluarea unei literaturi a cărei bază canonică a fost formată mereu din reiterări aproximative ale modernismului interbelic, excepțiile notabile vor da – în viziunea criticului – premisele postmodernismului⁴. Aceste schițe tipologice ale literaturii postbelice devin, în cadrul unei teorii care încearcă să autohtonizeze postmodernismul, piloni centrali. Mai mult, meritul principal al articolului „Literatura anilor '60-'70: Experimentul ca despărțire de neomodernism (schiță tipologică și scurt inventar)”⁵ este de a crea concepte. Deja arhicunoscut și suprautilizat de critica literară autohtonă în ultimul deceniu și jumătate, conceptul de *neomodernism* îi datorează numele și, deși intuită în câteva studii din 1986 până astăzi, schema tipologică. Astfel, *novatorismul majoritar* și *experimentalismul minoritar* devin, retrospectiv, centrele estetice ale literaturii anilor '60. Ideile acestea sunt extrem de vehiculate în epocă: în cadrul dezbaterilor despre configurațiile și prefigurațiile postmodernismului românesc, atât Mircea Cărtărescu

și Gheorghe Crăciun, cât și Caius Dobrescu vor folosi aceeași schemă tipologică. Semn că, la finalul anilor '90, stabilirea morfologiei neomodernismului românesc a devenit o metodă prin care critica românească a dezbătut (citește „reevaluat”) întreaga literatură postbelică: „Foarte pe scurt spus, după aventurile de capă și spadă ale «obsedantului deceniu» au fost traversate în linii mari trei etape de creație: în anii '60 s-a revenit la «estetic», și anume printr-o ingenuă reîntoarcere la originile confesiv-metaforizante ale modernismului, la simbolisme non-referențiale și – în genere – la «categoriile negative» ale lirismului («necuvintele» și altele...); în anii '70, istoria aceluiași modernism a fost reparcursă în ritm accelerat, ajungându-se la forme rafinate, calofle, livrești, «alexandrine»; pentru ca anii '80 să aducă în prim-plan ofensiva postmodernă, punând retroactiv în valoare o întreagă filieră a reacțiilor subterane, care au pregătit-o și au anunțat-o”⁶. În același timp, reacțiile ulterioare ale lui Mircea Martin (continuate de Andrei Terian⁷), polemice la adresa acestor categorii ale literaturii postbelice, demonstrează caracterul complex al situației românești: ceea ce a servit pentru optzeciști (mai ales în teoriile lui Ion Bogdan Lefter și Mircea Cărtărescu) în lupta directă cu promoțiile anterioare (care ar fi continuat scheme literare vetuste într-un *tardomodernism*) tinde să fie rediscutat de pe poziții nepartizane generaționist⁸.

Această rediscutare a literaturii postbelice transformă problema modernism-postmodernism într-o adevărată „bătălie” culturală, iar direcția trasată în titlu pare să capete legitimitate teoretică reală în momentul în care punctele polemice sunt transformate într-o reevaluare a canonului literar. De altfel, în viziunea lui Ion Bogdan Lefter, marile transformări paradigmatiche (treccrea de la un curent literar major la altul) sunt în mod categoric „bătălii canonice”⁹. Marea provocare a literaturii anilor '80 a fost de a *rupe cu trecutul* (în special

cu anii '60), pentru ca noile teorii și estetici să poată avea influența dorită de tinerii promotori ai conceptului de postmodernism. Așadar, preluând câteva din ideile teoriei literare occidentale, Ion Bogdan Lefter încearcă să legitimizeze o promoție literară (încă de la textele sale critice din 1985) prin autohtonizarea curentului. Astfel de încercări nu sunt deloc rare în epocă (dacă stăm să ne gândim și la dosarul din *Caiete Critice*, 1986), unii dintre teoreticienii tineri optând pentru formule emfaticе și empatice cu referire la noua literatură (în sensul acesta este extrem de relevant textul lui Alexandru Mușina, *Poezia – o șansă...*¹⁰, sau cel al Monicăi Spiridon, *Cui îi sună ceasul?*¹¹). Semn că lupta revizionistă avea de la început aspectul unei polemici majore a literaturii: de fapt, reorganizarea poeziei „post-proletcultiste” (cum o va numi Lefter) are ca scop defavorizarea puternică a *neomodernismului* în fazele *novatorismului majoritar*. Adică, din schema tipologică a neomodernismului, doar *experimentalismul minoritar*¹² (anunțat succint și în debutul volumului, prin figurile unor Leonid Dimov, Mircea Ivănescu și Radu Petrescu) va mai putea fi salvat în cadrul dezbaterilor despre condițiile literaturii postbelice. Ideea circulase în mai toate variantele posibile: începând cu Nicolae Manolescu (fără accentele polemice puternice față de centrul canonic neomodernism – Nichita Stănescu, Marin Sorescu etc.) și Mircea Scarlat (cu discuția despre *categoriile negative* majoritare în postbelic și alternativa ignorată) în anii '80 și continuând chiar cu teza lui Mircea Cărtărescu despre postmodernism (unde neomodernismul românesc va fi descris ca o perioadă retrogradă¹³). Această impresie generală a schimbării paradigmaticе a literaturii odată cu generațiile de după 1980 îl va determina și pe Mircea Martin să reconfigureze ipotezele despre literatura anilor '60 propuse în „Generație și creație”¹⁴, în 1969, pentru a-i putea integra pe acești „precursori” ai postmodernismului (adică a se orienta către poetici marginale, periferice, tranzitive – de fapt).

Aceasta va fi prima bătălie auxiliară: dezvoltarea unei teorii asupra postmodernismului românesc *hic et nunc* a determinat în ultimele două decenii ale secolului XX discursuri ex-centricе și excavări directe după registre alternative. După cum se poate vedea, atât din partea criticilor tineri (solidari cu tinerii scriitori apăruiți la 1980) cât și din partea seniorilor (care acceptă să intre în această rediscutare a literaturii postbelice). Pentru prima categorie însă, în aceste momente ale dezbaterii, principalele caracteristici ale postmodernismului românesc formează corpuri alternative, structuri „întoarse” ale modernismului și neomodernismului românesc: adică, dacă modernismul, în varianta schematică propusă de Ion Bogdan Lefter, are caracteristicile principale în depersonalizare, refugiere în abstract, para-real, încifrare (în poezie) și în „atomizarea persoanei în cursul introspecției dilatate” (în proză), postmodernismul (categoria mare care îi urmează)

comportă majoritatea opuselor: „<reumanizarea> percepției realității, recăștigarea referențialității textului, <personalizarea> lui, dusă până la <biografism> - adică o serie de trăsături ale direcției de tip autenticist, care se opun confesiunii <depersonalizate> a reveriilor moderniste și care propun în schimb mărturisirea nemijlocită a omului biografic și social, trăitor într-o realitate concretă. În plan retoric, metafora și abstracționismul nedeterminat își pierd pozițiile centrale, în care promovează o viguroasă stilistică a descriptivismului narativizat, servit de toate registrele de limbaj posibile și aservindu-și întregul depozit cultural, exploatat prin aceleași filiere ale trăirii autentice, directe, lipsite de complexe evlavioase, în ideea că <trecutul>, absorbit în pagină pe tot felul de căi intertextuale (citat, aluzie, parafrază, pastişă, parodie etc.), face parte din ființa noastră laolaltă cu prezentul (...) directețe a percepției și a confesiei, biografism, cufundare în real”¹⁵.

A doua „bătălie” auxiliară în acest moment ține tot de politici ale authtonizării conceptului și ale evidențierii calităților inovatoare ale promoțiilor de după 1980: anume că, derivate din prima condiție a postmodernismului (văzut ca figură întoarsă a modernismului), apar în scenă studiile de caz ale prefigurărilor românești. Pentru ca teza inovațiilor să poată apărea pură, nediluată, Ion Bogdan Lefter încearcă să separe la nivel teoretic structurile antemergătoare postmodernismului românesc de literatura anilor '80. Asta pentru că, în momentul în care teoriile pătrund în spațiul românesc, majoritatea comentatorilor observă similaritățile dintre noile teorii ale realului și ale autenticului din sferele postmodernismelor și eticile/esteticele avangardei istorice românești. A doua bătălie secundară va fi astfel o provocare de a gândi postmodernismul la scară largă: Ion Bogdan Lefter va opera în aceste cazuri cu scheme largi și reducții teoretice convenabile. Astfel, de la situația promoției '80 și de la precursorii specifici din interiorul promoției '60, criticul trece la o analiză amplă a contextelor istorice. În viziunea sa, incompatibilitatea unor teorii ale suprapunerilor (literatura avangardei și postmodernism) cu realitatea istorică vine doar după ce panorama mare a întregii literaturi române (eșantion reprezentativ al curentelor majore europene) este schematizată până la refuz: „Vreau să spun că vehicularea cu mare ușurință (<publicistică>) a termenului de postmodernism conduce la o inadmisibilă pierdere de generalitate, nemişcându-se că inserierea lui cu alții ca avangarda, suprarealismul, textualismul etc. e o imposibilitate teoretică: postmodernismul urmează modernismului în ordinea *curentelor literare*, a acelor paradigme culturale ample, de categoria clasicismului și romantismului. Dacă îi ignorăm marea cuprindere conceptuală și îl coborâm între tot felul de alte *-isme*, mai mari sau mai mici, sensul de evoluție a organismului cultural global se pierde, se dizolvă în dispute pe spații restrânse, fără perspectiva ansamblului, singura din care

se poate aprecia profunzimea modificărilor, singura din care se poate înțelege că modernismul se istoricizează și rămâne în urmă, că nu vom mai reveni la el, căci e o «imposibilă întoarcere»¹⁶.

Așadar, dincolo de a căuta poetici și programe comune, Lefter impune ideea unei transformări majore, separată total de succesiunile *isme*-lor modernității. În schimb, redescoperirile (revitalizările literaturii) experimentalismului avangardist în anii '60 (antologia lui Sașa Pană, primele studii ale lui Ion Pop) sunt văzute ca adevărate acte de revelare a conținuturilor experimentale ale literaturii. Apoi, *Școala de la Târgoviște* va constitui prin Radu Petrescu (alături de Mircea Horia Simionescu și Costache Olăreanu) canonul alternativ în proză, iar Dimov, Brumar și Ivănescu în poezie¹⁷. Astfel, deși nu urmează o cale deschisă de Marin Mincu și urmată în studiile literare recente de Octavian Soviany¹⁸, care ar vedea în postbelic o poetică experimentală comună între generațiile '60, '80 și 2000, Ion Bogdan Lefter formulează o teorie a genealogiilor: însă aceste genealogii cu rădăcini puternice în avangarde și experimental sunt expuse doar pentru a evidenția, pentru a radicaliza importanța și inovația generală a anilor '80. De aici și refuzul criticului de a insista asupra ideii de „generația '80”: această a doua bătălie auxiliară (clarificarea unei situații a curentelor mari, pe durate lungi de timp) impune doze mari de auto-vizionarism și/sau speculație. Adică, în momentul în care dezbaterile despre postmodernism tind să fie expediate de diverși comentatori pe considerentul major că această temă ar fi una trecătoare, un *trend* teoretic, schema principală de contraatac a lui Ion Bogdan Lefter (și a majorității teoreticienilor tineri în anii '80) este aceea a eliminării oricărui tip de argument ce ar putea confunda (doar) generația cu postmodernismul: „E prima generație literară română postmodernă. Gheorghe Crăciun a făcut adineauri o genealogie a acestui tip de literatură, cu antecedente spre sfârșitul anilor '60, anii '70. E o literatură care este încă foarte recentă. Gândiți-vă că o bună parte din colegii noștri, foarte buni, au debutat în «generația '90», cum se spune. «Generația '80», am declarat public acest lucru, e un termen pe care nu îl folosesc niciodată. Din '90 încoace n-am folosit nici o dată formulele «generația '80» sau «optzeciști», mi se par inadecvate, pentru că nu există nici un semn nou, nici un semn de schimbare a modelului literar, retoric, tematic, de-a lungul anilor '80-'90. Dimpotrivă! Ce abia a început în anii '80 continuă și se extinde în anii '90 și numai obsesia aceasta, relativ recentă, a segmentării literaturii române în decenii, numai ea face să se vorbească despre o literatură a anilor '90 diferită de cea a anilor '80. Însă, dacă ne întoarcem la clasicii teoriilor despre generaționism în cultură sau literatură, la Vianu, să zicem, vom vedea că ei vorbesc despre generațiile culturale și despre generațiile literare ca despre niște modele, concepte de clasificare istorico-literară care acoperă o perioadă de aproximativ 30 de

ani, și că ideea că în 10 ani sau în 7 se «fumează», se epuizează o generație nu stă în picioare»¹⁹.

În linii mari, primele două „bătălii” auxiliare pot fi rezumate astfel: în primul rând, postmodernismul este văzut ca o nouă paradigmă care, de la începuturile anilor '80, inversează politicile literare ale modernității și îngroapă literatura „încifrată” a segmentului „novatorismului majoritar” al neomodernismului; în al doilea rând, postmodernismul este un curent cu „bătaie lungă”, care se va dezvolta în deceniile următoare, iar anumite registre similare ale modernității nu pot fi comparate cu structura masivă (temporală și paradigmatică) a postmodernismului. Care ar fi, prin urmare, după aceste clarificări preliminare (cărora le mai putem alătura eseurile de descurajare a atitudinilor refractare sau extrem entuziaste autohtone²⁰) specificitatea curentului? Pentru că, în această formulă, teoria despre postmodernism propusă de critic rămâne, paradoxal, de sorginte modernistă (sincronizarea cu alternativele occidentale, repunerea în schemă a periferiei literare, viziunea organicistă asupra curentelor în sine, promovarea unui tip de critică „de direcție”, idiosincronică față de centrele canonice ale epocii).

Din moment ce, începând cu 1992²¹, încep să pătrundă (conform lui I.B. Lefter, grație lui Virgil Nemoianu) în mediile culturale românești „unele ecouri despre așa-numita *bătălie canonică* desfășurată (...) în mediile universitare din Statele Unite”, problematizarea postmodernismului autohton începe să fie tot mai puternic presată de determinisme sociale: mișcările anticanonice, renunțarea tot mai puternică la dihotomia „cultura elitelor” – „cultura maselor”. Adică, dincolo de a stabili parcursul literaturii române, Lefter devine foarte interesat de explicarea contextelor autohtone mai ales în raport cu teoriile globalizării, cu spațiile de reevaluare date de *New Left* (postcolonialism, multiculturalism, *bioetică* etc.). Problema majoră care se pune, mai ales după 1989, în studiile despre postmodernismul românesc ține de un derivat perpetuu al teoriilor „formelor fără fond”: adică, în cazul postmodernismului, de un *postmodernisme sans postmodernité*. Răspunsul dat de Ion Bogdan Lefter la ancheta „Postmodernism: ipoteze, prognoze a revistei Echinocțiu”²³ din 1993 problematizează această aparentă imposibilitate autohtonă (societatea postindustrială fiind în general văzută ca o condiție a postmodernității) prin raportarea la un fel de *spirit postmodern*, independent de evoluții sociale/tehnologice: „Problema pe care o formulați aici s-a mai pus de-a lungul anilor '80, mai ales atunci când diverși comentatori literari au încercat, din varii motive, să găsească argumente teoretice de contestare a unor tendințe postmoderne autohtone. Una dintre ideile lor a fost – într-adevăr – aceea că, până când nu vom deveni și noi o societate postindustrială, un postmodernism românesc e de neînchipuit. Obiecția mea principală este că avem de-a face cu o ecuație sprijinită pe un prea

simplic și mecanic determinism al celor două planuri: dacă stai foarte bine cu producția de mărfuri, nu e musai ca literatura și cultura să-ți evolueze într-o anumită, unică direcție; și – firește – nici invers: pentru ca să exiști, să gândești și să scrii în sfera de sensibilitate a postmodernismului nu e absolut necesar să ai în spate un computer foarte sofisticat”.

Așadar, problema mediului social/ contactului tehnologic postmodern (postindustrial) nu pare să afecteze, până la un punct, evoluția artei: ceea ce aduce a dispunere a postmodernismului în abstract. Însă acest lucru se va schimba (cel puțin la nivel tematic) către finalul anilor '90 și primii ani anilor 2000. Pentru că, deși îi discută pe spații largi pe John Bart și Ihab Hassan (adăugând și interviuri cu cel din urmă), Lefter pare să construiască o teorie a „limitelor postmodernismului”: adică, în locul unei reorganizări a teoriei literare, el folosește de noua „permisivitate” și de relativism fie pentru a explica superioritatea literaturii postmoderne, fie pentru a explica evoluțiile postdecembriste ale liberalismului și democrației. Doar că, în momentul în care discută noile condiții ale artei în societățile contemporane (în cadrul evoluțiilor exponențiale ale tehnologiei), Lefter rămâne la admirații conservatoare față de acestea, refuzând (cum va fi făcut și Ihab Hassan) o etică implicită a relativismului: „Privind lucrurile astfel, vom vedea nu decadentă și kitsch, ci o splendidă efervescență în proliferarea muzicii comerciale, în ofensiva posturilor de radio și de televiziune și – în genere – a tuturor formelor de cultură așa-zis «populăre», «de consum». Diversitatea ofertelor întâlnește diversitatea gusturilor. Fiecare alege ce-i place: literatură clasică sau comunicații multimedia. Pesimiștii care plâng după subvenționarea integrală a artelor de către statul comunist ar trebui să intre măcar o dată într-o cafenea Internet pentru tineri sau într-o (nu știu dacă e corect spus:) cofetărie Internet pentru copii: ar putea avea atunci, preț de o clipă, intuiția culturii viitorului”²⁴.

Discutând viziunile lui Ihab Hassan asupra postmodernismului, Perry Anderson îi reproșează acestuia că, deși textele sale discutau și celebrau eclectismul și „modul diferit de coabitare între artă și societate”, el vedea în lipsa unui program sau în agresivitatea kitschului și a trivializărilor trădarea unui soi de nucleu „tare” al conceptului²⁵. Același lucru poate fi observat și în cazul lui Ion Bogdan Lefter: postmodernismul ține, în viziunea sa, de o mutație paradigmatică ce impune un nou curent cultural și literar. Însă, pentru că propaganda generaționistă și critica de direcție sunt mai puternice în volumele sale decât stabilirea unei morfologii a postmodernismului, majoritatea schemelor teoretice sunt deturnate din interior.

Note:

1. Ciprian Șiualea, „Retori, simulacre, imposturi. Cultură și ideologie în România”, București, Compania, 2003, p.192.
2. Cf. Luminița Marcu, „Un dosar critic încă deschis”, în România literară, nr. 17, 2001: „Mai trebuie menționat că subtitlul acestui volum e poate mai important decât titlul. Nu asistăm la procesul postmodernismului, ci doar la alcătuirea cu meticulozitate a dosarului în vederea unei eventuale pledoarii viitoare”.
3. Ion Bogdan Lefter, „Postmodernism. Din dosarul unei „bătălii” culturale”, Ediția a II-a, Pitești, Paralela 45, 2002, p. 115: „(...) dacă ne întoarcem la clasicii teoriilor despre generaționism în cultură sau literatură, la Vianu, să zicem, vom vedea că ei vorbesc despre generațiile culturale și despre generațiile literare ca despre niște modele, concepte de clasificare istorico-literară care acoperă o perioadă de aproximativ 30 de ani, și că ideea că în 10 ani sau în 7 se «fumează», se epuizează o generație nu stă în picioare” (text preluat după *Familia*, Oradea, anul 34 (134), nr.5 (391), mai, 1998).
4. Vezi și Ion Bogdan Lefter, „Recapitularea modernității: pentru o nouă istorie a literaturii române”, Pitești, Paralela 45, 2000. Cele două volume construiesc împreună imaginea reală pe care I.B. Lefter încearcă să o impună asupra literaturii postbelice (articolele despre neomodernism din „Postmodernism. Din dosarul unei «bătălii» culturale” sunt dezvoltate în acest volum referitor la condițiile modernității).
5. Ion Bogdan Lefter, *op.cit.*, p.96, după „Experiment în arta românească după 1960”, catalog al expoziției anuale -1996- a Centrului Soros pentru Artă Contemporană, București, 1997, pp.383-391.
6. Idem, p.66.
7. Andrei Terian, „Critica de export”, București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, 2013 pp. 273-313. Autorul propune o revizitare a conceptului de *neomodernism* din două perspective: prima – faptul că în spațiul occidental *neomodernismul* denumeste reacțiile la *postmodernism*; a doua – faptul că adevărata propagare a postmodernismului în spațiul românesc poate fi observată abia după 1990, când poate fi observată o „schimbare a înseși regulilor jocului literar”.
8. Mircea Martin, „Despre estetismul socialist, în România literară”, nr. 23, 16-22 iunie, 2004: „Niciunde altundeva, probabil, definiția modernistă largă a «esteticii ca antropologic» nu și-a găsit o ilustrare socială concretă ca în România comunistă a anilor 70 și 80”.
9. Ion Bogdan Lefter, *op.cit.*, p.213: „În realitate, *bătălia canonică* e o caracteristică a perioadelor de tranziție dintre marile modele ale istoriei culturii (de la clasicism la romantism, de la romantism la modernism, astăzi de la modernism la postmodernism) (...) Totul se petrece la nivelul mentalităților colective, al imaginilor comunitare asupra trecutului”.
10. Alexandru Mușina, „Poezia, o șansă...”, Astra, nr.1, 1982, p.1,5.

11. Monica Spiridon, „Cui îi sună ceasul?», Caiete critice, nr.1-2, 1985, pp.21-28.

12. Vezi în acest sens terminologia folosită de Mircea Cărtărescu în „Postmodernismul românesc (prefață de Paul Cornea)», București, Humanitas, 1999, pp.301-364. Raportându-se la acest „experimentalism minoritar” pe care îl descrie Ion Bogdan Lefter, Mircea Cărtărescu va alege termenul de „postmodernism subteran”.

13. Mircea Cărtărescu, „Postmodernismul românesc (ediția a II-a)», Humanitas, 2010, p. 393: „Acestei zone a optzecismului, în ciuda faptului că a dat câțiva poeți foarte buni, i se poate reproșa că duce mai departe modelul cultural al poetului damnat, boem, «genealoid», întotdeauna predispus la discursuri oraculare, la ruina propria și a celor din jur, în numele «genialității» căreia trebuie să i se ierte orice exces. Este modelul generației șazeciste, lutul din care se construiesc statuile în lumea noastră provincială. Una dintre misiunile implicite ale optzecismului a fost tocmai impunerea unui nou model, al poetului cu spirit critic și cu simțul relativității valorilor, compatibil cu o lume pluralistă și liberală, în schimbare permanentă. Din păcate, calitatea intelectuală și umană a multora dintre autorii grupului nu a fost cea așteptată și unii au căzut victimă modelului precedent, mai comod și mai consolator”.

14. Vezi în acest sens, în reeditarea volumului, notele despre poezia lui Leonid Dimov și Mircea Ivănescu: Mircea Martin, „Generație și creație”, Reșița, Timpul, 2000.

15. Ion Bogdan Lefter, *op.cit.*, p.67.

16. Idem, p.59.

17. Sinteza *experimentalismului minoritar* apare în studiul lui Ion Bogdan Lefter astfel: pentru poezie – *avangarda perpetuă* (referitoare mai ales la Gellu Naum), *neoavangardismul negru și alte avangarde târzii* (A.E. Baknosky, Șașa Pană, Constantin Abăluță), *extremismul livresc* (Romulus Vulpescu, I. Negoitescu, Adrian Popescu, Dinu Flămând, Ion Mircea, Șerban Foarță, Andrei Ujică), *experimentalismul morfologic, silabic și fonetic* (Șerban Foarță); pentru proză – *proustianisme, joyceanisme, Faulknerianisme de școală nouă* (Ivasciuc, Bălăiță, D.R.Popescu) și *ecouri ale „noului roman”* (Titel, Țepeneag, Goma, Buzura, Mircea Ciobanu). Din „Literatura anilor '60-'70: Experimentul ca despărțire de neomodernism (schiță tipologică și scurt inventar)”, (Experiment în arta românească după 1960, catalog al expoziției anuale -1996- a Centrului Soros pentru Artă Contemporană, București, 1997, p.383-391).

18. Vezi în acest sens teoria unui „experimentalism perpetuu” propusă de Octavian Soviany – pe urmele lui Marin Mincu (traducătorul și adeptul teoriilor lui Gianni Vattimo) – în Octavian Soviany, *Cinci decenii de experimentalism: compendiu de poezie românească actuală (vol. I, II)*, București, Casa de pariuri literare, 2011.

19. „Direcție, curent, model, paradigmă” (intervenție în cadrul colocviului „O nouă direcție în literatura română?”, Zilele revistei Familia, Oradea, 14-16 mai 1998; text preluat după Familia, Oradea, anul 34 (134), nr.5 (391), mai 1998), în Ion Bogdan Lefter, *op.cit.*, p.115.

20. Vezi în acest sens Ion Bogdan Lefter, „Imposibila

întoarcere (simple glose)”, în Ion Bogdan Lefter, *op.cit.*, p. 56: „(...) bizara grabă a unora de a se autoprocama ca poeți sau prozatori numai buni de clasat sub «noua» denumire, mergându-se până la fantezia unei anchete (iute împotmolite, ce e drept) pe tema: «Vă considerați scriitori postmodernist?» (sic!)”

21. După apariția articolului „Între «trecut» și «viitor»”, în Contrapunct, București, anul III, nr.26 (129), 7-20 august, 1992.

22. Ideea, deși prezentă în diferite forme încă din 1985, este în general atribuită articolului semnat de Mircea Martin, *Le postmodernisme sans postmodernité*, în Euresis. Cahiers Roumains d'Études Littéraires et Culturelles, nr.1, 1995.

23. Ion Bogdan Lefter, *Sinteza viitoare*, în Ion Bogdan Lefter, *op.cit.*, pp.77-80.

24. Idem, p.123.

25. Ihab Hassan, în *The Postmodern Turn*, 1987 apud Perry Anderson, *Originile postmodernității*, Cluj-Napoca, Ideea, 2012 (*The Origins of Postmodernity*, 1998), p.28: „Postmodernismul însuși s-a schimbat, luând, după cum văd eu, turnura greșită. Prins între agresivitatea ideologică și trivializarea demistificatoare, prizonier în propriul său kitsch, postmodernismul a devenit un fel de zeflemea eclectică, lascivitatea rafinată a plăcerilor noastre de împrumut și a incredulităților noastre banale”.

Bibliography:

Anderson, Perry: „Originile postmodernității”/ „The Origins of Postmodernity”, Cluj-Napoca, Ideea, 2012 („The Origins of Postmodernity”, 1998).

Cărtărescu, Mircea: „Postmodernismul românesc”/ „The Romanian Postmodernism”, (prefață de Paul Cornea), București, Humanitas, 1999.

Lefter, Ion Bogdan: „Posmodernism. Din dosarul unei „bătălii” culturale”/ „Posmodernism. Files of a Cultural Battle”, Ediția a II-a, Pitești, Paralela 45, 2002.

Lefter, Ion Bogdan: „Recapitularea modernității: pentru o nouă istorie a literaturii române”/ „The Recap of the Modernity: Towards a New History of Romanian Literature”, Pitești, Paralela 45, 2000.

Martin, Mircea: „Generație și creație”/ „Generation and Creation”, Reșița, Timpul, 2000.

Soviany, Octavian: „Cinci decenii de experimentalism: compendiu de poezie românească actuală (vol. I, II)”/ „Five Decades of Experimentalism: Contemporary Romanian Poetry Shortbook”, București, Casa de pariuri literare, 2011.

Șiulea, Ciprian: „Retori, simulacre, imposturi. Cultură și ideologie în România”/ „Rethoricians, Symulacrum, Impostures. Culture and Ideology in Romania”, București, Compania, 2003.

Terian, Andrei: „Critica de export”/ „Exporting Criticism”, București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, 2013.